

El poder de la mentida

Els titulars dels mitjans de comunicació d'aquestes darreres setmanes amb el seu recital diari d'històries relacionades amb la corrupció, l'abús de confiança, la prevaricació, etc., ens recorden, pràcticament cada dia, que l'ésser humà té una capacitat gairebé infinita d'inventar, de distorsionar, de mentir i de barrejar la veritat amb la mentida de tal forma que sigui pràcticament impossible saber on comença l'una i on acaba l'altra. Explicar selectivament els fets que convenen a la versió de la realitat que es vol transmetre i esbiaixar o manipular les notícies o elaborar informacions falses són el pa nostre de cada dia en el funcionament d'algunes de les institucions que dominen el panorama del país. La mentida i l'engany són tan freqüents que no ens resulten ja escandalosos ni indignants; tampoc sembla que hi hagi molta exigència per part d'alguns votants a l'hora d'excloure de la vida pública els mentiders i estafadors pel simple fet d'haver trencat la nostra confiança.

Deia Saramago que la societat humana actual està empudegada de mentides com la pitjor de les contaminacions. La mentida circula impunement pertot arreu, s'ha convertit en una espècie de veritat alternativa. Per aquesta raó, no resulta estrany que ens resultin poc creïbles les crides d'alguns polítics que ens conviden a tenir confiança en ells, sense que les seves recomanacions vagin precedides de la necessària neteja a l'interior de les seves files. Més aviat tenim la impressió que son maniobres per posar-se a resguard de les possibles repercussions futures de les mentides i corrupteles que encara no coneixem.

Aquesta situació està afeblint de mica en mica un dels pilars que suporta el funcionament normal de la societat i que no és altra cosa que la confiança mútua. La confiança és una hipòtesi sobre la conducta futura de l'altre. És una actitud que concerneix al futur, en la mesura que aquest futur depèn de l'acció d'un altre. És una espècie d'aposta que consisteix a no inquietar-se del no-control de l'altre i del temps. D'acord amb les teories que aborden aquest tema, es tracta d'una suspensió temporal de la situació bàsica d'incertesa sobre les accions de les persones, és a dir, es deixen de banda els dubtes i es creu fermament. La pèrdua de confiança es deu a un esgotament emocional, causat per la mala intenció de la persona, que fomenta la incapacitat de complir el promès de forma continuada en el temps. La confiança, per tant, simplifica les relacions personals i ajuda a entendre-les.

De la confiança depèn una cosa tan important com la legitimitat política de la democràcia i de les institucions i lideratges que la representen. Però la confiança s'ofega fàcilment enmig de les aigües brutes de la corrupció i la manca d'expectatives entorn dels principals problemes econòmics i socials. Transparency International, una organització global que es preocupa per aconseguir un món sense corrupció, elabora cada any un índex que classifica els 176 estats del món segons la percepció de corrupció. En el corresponent a l'any 2012, Espanya ocupa el lloc 30, la mateixa posició que ocupa Botswana. No és estrany que, com deia recentment Ferran Requejo, cada vegada hi hagi més raons socials i nacionals per la desobediència, civil i política. Especialment a Catalunya.